

Powołanie i misja świeckich w nauczaniu Świętego Josemarii Escrivy de Balaguer¹

Vocation and mission of the laity in the teaching
of Saint Josemaria Escriva de Balaguer

MONIKA WALUŚ

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Wydział Teologiczny, Polska

walusie2@wp.pl

ORCID: 0000-0002-6342-3671

Summary: This article presents an outline of the spirituality of the daily life of the laity as interpreted by the holy prelate Josemaria Escriva de Balaguer, whose teaching is the foundation of the activity of Opus Dei, which conducts the formation of lay people, most often involved in work and family responsibilities. This spirituality, supported by the Bible and the teachings of the Apostolic Fathers and was from the beginning a novelty in the traditional pastoral message and is still proving to be a help to thousands of members and supporters of the Work today. The intuitions of St Josemaria Escriva have been fully confirmed by the teaching of *Vaticanum II*.

Keywords: spirituality; daily work; professional work; everyday life; Josemaria Escriva de Balaguer

Abstrakt: Celem artykułu jest przedstawienie zarysu duchowości codzienności świeckich w interpretacji świętego prałata Josemarii Escrivy de Balaguer, którego nauczanie stanowi fundament działalności Opus Dei, prowadzącego formację osób świeckich, najczęściej zaangażowanych w pracę zawodową oraz obowiązki rodzinne. Duchowość ta, wspierająca się na Biblii i nauczaniu ojców apostoelskich, stanowiła od początku *novum* w tradycyjnym przekazie duszpasterskim i do dziś okazuje się pomocą dla tysięcy członków i sympaty-

¹ Autorka dziękuje ks. dr. Michałowi Kwitlińskiemu za informacje, wskazówki oraz rady w trakcie pisania niniejszego tekstu.

ków Dzieła. Intuicje św. Josemarii Escrivy zostały w pełni potwierdzone przez nauczanie *Vaticanum II*.

Słowa kluczowe: duchowość; codzienna praca; praca zawodowa; życie codzienne; Opus Dei; św. Josemaria Escriva de Balaguer

Wstęp

Pytania o możliwości pogłębienia życia duchowego, uświęcenia czy wręcz osiągnięcia świętości przez osoby żyjące w małżeństwie i rodzinie obecne były w życiu Kościoła w każdym stuleciu; udzielano na nie różnorodnych, nie zawsze spójnych odpowiedzi. Aktualne przekonanie o powszechnym powołaniu do świętości świeckich wspiera się na nauczaniu *Vaticanum II* (Sobór Watykański II. 1965a; 1965b)², które nawiązuje przede wszystkim do tekstów biblijnych, oraz dokumentach papieży XX wieku. Jednak lektura wcześniejszego piśmiennictwa dowodzi, że w historii Kościoła w literaturze pobożnej widoczne były poważne wątpliwości co do możliwości pogłębienia życia duchowego osób świeckich, ich apostołstwa, osiągnięcia przez nie świętości, zwłaszcza przez ludzi żyjących w małżeństwie i zajętych pracą zawodową, ukierunkowaną na utrzymanie rodziny. Wielu mistrzów duchowości zachęcało raczej do podejmowania życia zakonnego, uznając je za najbezpieczniejszą drogę do świętości; wiele poradników duchowych zakładało wręcz życie klauzurowe, np. zalecenia unikania znajomych trudno pogodzić z życiem rodzinnym czy pracą zawodową. Jedno z najśłynniejszych i najczęściej cytowanych dzieł ascetycznych, rozważania przypisywane tradycyjnie Tomaszowi à Kempis (Tomasz à Kempis 2007, 2014)³, obok cennych i ciągle aktualnych porad duchowych zawierają także przekonanie o braku potrzeby więzi czy kontak-

² Np. „Święty Sobór [...] o bezwzględnie koniecznym udziale w posłannictwie Kościoła wspominał już na innych miejscach.. Nigdy bowiem nie może w Kościele zabraknąć apostołstwa świeckich, które wypływa z samego ich powołania chrześcijańskiego. Jak samorzutna i jak owocna była tego rodzaju działalność w zaraniu Kościoła, pokazuje jasno samo Pismo św. (por. Dz 11,19-21; 18,26; Rz 16,1-16; Flp 4,3)” (Sobór Watykański II. 1965b, 1). „Obowiązek i prawo do apostołstwa otrzymują świeccy na mocy samego zjednoczenia swojego z Chrystusem-Głową. Wszczępieni bowiem przez chrzest w Ciało Mistyczne Chrystusa, utwierdzeni mocą Ducha Świętego przez bierzmowanie, są oni przeznaczeni przez samego Pana do apostołstwa [...] Apostołstwo sprawuje się w wierze, nadziei i miłości, które rozlewa Duch Święty w sercach wszystkich członków Kościoła” (Sobór Watykański II 1965b, 3); por. „Wszyscy chrześcijanie jakiegokolwiek stanu i zawodu powołani są do pełni życia chrześcijańskiego i do doskonałości miłości” (Sobór Watykański II 1964, 40).

³ Rozczarowanie i pragnienie ucieczki ze świata znane było w piśmiennictwie już wcześniej, cytowane dzieło – niezależnie od swej nieprzemijającej wartości – służy tu jako jeden z wielu możliwych przykładów.

tów międzyludzkich (Tomasz à Kempis 2007)⁴. Pragnienia życia wolnego od zamętu świata były szczególnie zrozumiałe w czasie publicznego zgorzenia, upadku obyczajów; pełne oddanie się Bogu utożsamiano z życiem dziewiczym; analogiczne przekonania znane są także w XXI wieku (Paczos 2006, 28-44)⁵. Idea *fuga mundi*, ucieczki od świata, by znaleźć Boga, nie sprzyjała poszukiwaniu ścieżki duchowości dostępnej dla świeckich. Wprawdzie pobożność katolicka odeszła od przesłania *Legendy o św. Aleksym*, jednak obawy przed zagrożeniami i pokusami życia świeckiego były ciągle żywe i nie sprzyjały zaangażowaniu się w „ten świat”. Motyw ten, wspierany przez wpływy filozofii pogańskiej⁶, zadomowił się w poradnikach życia duchowego i chociaż poszukiwanie samotności odegrało wielką, pozytywną rolę w dziejach chrześcijaństwa, nie sprzyjało rozwojowi duchowości przeżywanej w świecie. Poważne wątpliwości co do uświęcenia w świecie potwierdzała niewielka liczba kanonizowanych świeckich, tym bardziej że wśród nich przeważali męczennicy, władcy i wdowy, prowadzące dzieła charytatywne.

Opus Dei jako zaproszenie do duchowości w zwyczajności i codzienności

Na drogi duchowości możliwe dla świeckich wskazał św. Josemaría Escrivá de Balaguer⁷ już w pierwszej połowie XX wieku. Mimo osadzenia tego na-

⁴ „Kto odrywa się od znajomych i przyjaciół, do tego zbliży się wkrótce Bóg ze swymi aniołami. Najwięksi święci, gdy tylko mogli, unikali ludzkich zgromadzeń i woleli służyć Bogu w ukryciu. [...] Chwali się to zakonnikowi, gdy rzadko wychodzi, unika ludzkich oczu i nie pragnie widywać nikogo”. (Tomasz à Kempis 2007, XX 6).

⁵ Autor dowodzi, że tylko życie dziewicze uzdalnia do świętości, a beatyfikacja małżeństwa Quattrocchi była możliwa tylko dzięki złożonym przez nich za radą spowiednika ślubom całkowitej wstrzemięźliwości.

⁶ Tomasz à Kempis przekazywał m. in. tezy filozofów stoickich, m.in.: „Ilekcroć wychodziłem do ludzi, wracałem mniejszym człowiekiem”, (O naśladowaniu Chrystusa, I, XX, 2); to zdanie Seneki: „Quoties inter homines fui, minor homo redii” (Seneca, Epistula VII); Ta rada pogańskiego filozofa zaważyła na formacji zakonnej, np. św. Charbel wracając do miasta odrzucił prośbę chorej matki, zbyt osłabionej, by mogła iść z wszystkimi i prosić syna o błogosławieństwo, św. Charbel nie wszedł do jej domu i błogosławieństwa udzielił zebrany w porcie. Chwaląc jego zachowanie hagiograf wskazał na powyższy cytat Seneki w dziele Tomasza à Kempis Por. <https://szarbel.wordpress.com/2011/11/13/46-blogoslawienstwo-prymicyjne/>.

⁷ Josemaría Escrivá (1902-1975) jako duchowny diecezjalny zachęcał wierzących do pójścia śladami Chrystusa i szukania świętości w życiu codziennym, tworząc środowiska, z których powstało dzieło Opus Dei, do którego przynależą świeccy oraz kapłani. W 1946-1975 Opus Dei rozszerzyło się na 30 państw pięciu kontynentów. Podczas Vaticanum II (1962-1965) Escrivá wspierał refleksję nt. powszechnego powołania do świętości. Najbardziej znane dzieła: *Droga, To Chrystus przechodzi, Przyjaciele Boga, Kuźnia, Bruzda, Różaniec, Droga Krzyżowa*. 6 X 2002 r. kanonizowany. Zob. np. <https://opusdei.org/pl-pl/saint-josemaria/>.

uczania na fundamencie biblijnym dla wielu była to zaskakująca nowość, którą dopiero po latach potwierdziły dokumenty Vaticanum II. Pomysł tworzenia środowiska formacyjnego dla ludzi żyjących w rodzinach i zajętych się pracą zawodową nie był zupełnie nowy, jednak żaden z dotychczasowych ruchów pobożnych nie akcentował aż tak wyraźnie znaczenia zaangażowania w świat, sposobu wykonania zwykłej pracy i codziennych obowiązków jako drogi do świętości.

Święty Josemaría przejawiał przez całe życie głęboki szacunek wobec Tradycji Kościoła i bardzo dobrą znajomość dzieł ascetycznych, cenił częstą lekturę *O naśladowaniu Chrystusa*, jednocześnie przekonany był co do możliwości łączenia głębokiego życia duchowego z codziennością świeckich, pracujących zawodowo w świecie. Sam przeżył trudne doświadczenia rodzinne, następnie czas dotkliwej wojny domowej, która przyniosła aresztowania i śmierć tysięcy duchownych i zakonników, niszczenie kościołów i klasztorów. W tych warunkach dojrzewała jego duchowość i rozpoznanie potrzeb duszpasterstwa burzliwej epoki. Święty Josemaría dostrzegał wielką potrzebę formacji świeckich, ze wskazaniem na ich powołanie pójścia za Chrystusem i głoszenia Ewangelii we własnym środowisku. Odpowiadając na pytania o uświęcenie w życiu świeckim, Escríva de Balaguer wskazywał, że pierwotne dla wszystkich ochrzczonych, także żyjących w świecie, jest powołanie do świętości zgodnie z zachętą Jezusa „bądźcie doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48; Rz 8,28-30). Zaangażowanie duszpasterskie św. Josemarii sprzyjało tworzeniu się nowego środowiska świeckich, pragnących pogłębionego życia duchowego; św. Josemaría zaczął tworzyć podstawy organizacji, gdy zorientował się, że w Kościele nie ma jeszcze instytucji promującej ten charyzmat. Za dzień powstania dzieła Opus Dei uznaje się 2 października 1928 roku (Jan Paweł II 1982). Celem Dzieła jest wspieranie wiernych świeckich w życiu w zgodzie z wiarą w codzienności, szczególnie przez uświęcanie pracy zawodowej i domowej.

Nauczanie św. Josemarii, zachęcające świeckich do rozwoju duchowego w miejscu życia i pracy bez odchodzenia od rodziny i przyjętych zobowiązań, stanowiło pewną nowość. Niektórzy wcześniejsi mistrzowie duchowi, np. św. Franciszek Salezy, dawali cenne rady dotyczące uświęcenia przez spełnianie obowiązków stanu, ale postrzeganie świeckości jako drogi powołania w niewielkim stopniu było obecne w nauczaniu Kościoła i duszpasterstwie. Escríva wskazywał, że podejmowany codziennie wysiłek i praca nad własnymi słabościami są dobrą drogą do świętości niezależnie od sposobu życia i wykonywanej pracy zawodowej, jeśli wspierane są codzienną modlitwą, wybranymi praktykami pobożności, możliwie często przeżywaną Eucharystią i regularną spowiedzią.

Pomysł ukazania życia świeckiego jako drogi nawrócenia i dojrzewania do świętości, a pracy zawodowej jako miejsca uświęcenia, możliwości formacji świeckich bez oddzielania ich od ich codzienności był nowy i budził kontrowersje. Członkowie Opus Dei określają swój charyzmat jako przyjęcie powszechnego powołania do świętości w życiu codziennym poprzez uświęcającą wartość codziennej pracy, dobre wypełnianie obowiązków zawodowych i rodzinnych; także apostołstwo w środowisku zawodowym, rodzinnym i społecznym. Zakłada się stałą formację członków, dostosowaną do możliwości życia codziennego świeckich w ramach duchowości Dzieła.

Powołanie do świętości w życiu codziennym

Przekonanie, że świeccy potrzebują wskazania drogi do świętości właściwej dla swego sposobu życia, zaowocowało tworzeniem formacji uwzględniającej możliwości i oczekiwania ludzi zaangażowanych w rodzinie i pracy zawodowej. Założyciel Opus Dei zauważał, że Syn Boży, wzywając do oddania się Bogu, mówił do zwykłych ludzi, podobnie apostołowie i ich uczniowie. Boże wezwanie do wiary, nadziei i miłości oraz zaproszenie do świętości dotyczy więc wszystkich.

Drogą do świętości w życiu świeckim staje się według św. Josemarii każdy kolejny dzień chrześcijanina. Choć czas rekolekcji, pielgrzymek i uroczystości jest bardzo istotny i może stanowić wyraźną pomoc, jednak najważniejsza dla rozwoju duchowego jest zwyczajna codzienność. Drogą duchowości staje się wzrastanie w świętości w czasie spełniania obowiązków i pracy zawodowej, bez odchodzenia od świata, który jest miejscem odkrywania i poznawania łaski Bożej. W tak rozumianym powołaniu do świętości, realizowanym w życiu świeckim, bardzo ważna staje się praca codzienna w domu oraz zawodowa oraz sposób jej wykonywania, zwłaszcza jej intencja. Uwagę ludzi świeckich przyciągało akcentowanie wartości ich codziennej pracy. Intuicja ta nie była zupełnie nowa; od wieków podkreślano w życiu zakonnym, że nie tylko kaznodzieje, ale także bracia i siostry zatrudnieni w ogrodzie czy kuchni także pracują na rzecz wspólnoty i samego Boga; jednak raczej nie stosowano tej myśli do pracy zawodowej świeckich. Założyciel Opus Dei wyjaśniał, że polecenie Jezusa skierowane jest do wszystkich: „Twoim obowiązkiem jest dążenie do świętości. – Tak, także twoim. – Kto powiedział, że jest to zadanie wyłącznie kapłanów i zakonników? Do wszystkich, bez wyjątku, Pan powiedział: «Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski»” (Escriva 1982, 291). To wezwanie powinno być możliwe do zrealizowania także przez świeckich.

Święty Josemaría wskazywał, że każda praca wykonywana przez ludzi świeckich może stać się formą oddawania swego czasu Bogu. Dlatego świeccy nie powinni przeżywać niepokoju co do możliwości oddania się Bogu w swoim stanie życia, lecz zachować pokój serca i przekonanie co do możliwości dotarcia na tej drodze do świętości i bliskości Boga. Jak podkreślał założyciel Opus Dei, „dla większości ludzi być świętym znaczy uświęcać swą pracę, uświęcać się w pracy i uświęcać innych pracą, i w ten sposób znajdować Boga na drodze swego życia” (Escriva 1994, 55). Z punktu widzenia życia świeckiego oznacza to, że wiara, pobożność i duchowość nie rozwijają się tylko podczas modlitwy, medytacji, pobożnej lektury, ale także przez cały dzień w trakcie zwyczajnych spraw i czynności, bez poszukiwania nadzwyczajnych form życia, ponieważ „szczerą i serdeczną pobożność wymaga także doskonalenia ludzkich cnót i nie może ograniczać się do pewnej liczby aktów pobożności tygodniowo czy dziennie, musi przenikać całe życie, nadawać sens pracy, odpoczynkowi, przyjaźni, zabawie, wszystkiemu. Nie możemy być dziećmi Bożymi tylko od czasu do czasu. Oczywiście powinny być chwile specjalnie poświęcone na oddanie Mu czci, dla zgłębienia sensu naszego dziecięstwa Bożego, co jest rdzeniem pobożności” (Escriva 1994, 102).

Czas pracy zawodowej nie jest więc czasem straconym, skoro staje się przestrzenią rozwoju duchowego. W tej koncepcji duchowości rozwój wewnętrzny dokonuje się nie mimo pracy zawodowej i obowiązków codziennych, ale właśnie poprzez nie. Członek Opus Dei nie powinien więc żyć np. od pielgrzymki do pielgrzymki, lecz przede wszystkim swoją codziennością i zwyczajnością swoich zajęć. Założyciel Opus Dei przypominał: „Zapamiętajcie: istnieje coś świętego, Bożego, ukrytego w sytuacjach najbardziej prozaicznych i każdy z was ma to odkryć” (Escriva 1994, 52). Ważniejsze więc będą powoli i starannie zdobywane cnoty, takie jak wytrwałość i wierność w życiu codziennym, niż jednorazowe, wielkie nawet, dokonania. W duchowości liczy się przede wszystkim czas zwyczajny, odkrywanie swej drogi poprzez sprawy pozornie małe. Praktyki pobożności, także czas rekolekcji, kierują członka Opus Dei ku jego codzienności jako najważniejszego sposobu okazywania miłości Bogu i ludziom. Intencja i sposób wykonania pracy zawodowej decydują o jej znaczeniu duchowym, nie chodzi dokładnie o to, jaką formę przybierze praca, ale jak zostanie przyjęta i wykonana oraz czy prowadzi do świętości. Najistotniejsza jest kwestia postawy chrześcijanina w trakcie każdego dnia, postrzegania czynności, słów, gestów jako całości, która wyraża duchowość człowieka. Założeniem duchowości świeckiej jest przekonanie, że niewidzialnego Boga można spotkać w sprawach i rzeczach jak najbardziej widocznych, materialnych; a więc w sposobie załatwiania spraw, przyjmowania wydarzeń i nieoczekiwanych sytuacji, porządku i punktualności. To wszystko może stać się sposobem i formą okazywania szacunku i miłości, staraniem o rozwój du-

chowy własny oraz otoczenia. Tym samym praca zawodowa i codzienne obowiązki mogą przekształcić się w drogę do uświęcenia, jeśli wykonywane będą z miłości do Boga. Tak pojmowana praca jest świadectwem godności człowieka i stwarza mu szansę na rozwinięcie własnej osobowości.

Drogą świeckich jest wzrastanie w świętości w miejscu ich życia, w czasie spełniania obowiązków i w pracy zawodowej, bez odchodzenia od świata, który zgodnie z nauczaniem św. Josemarii może być traktowany jako miejsce odkrywania i poznawania łaski Bożej.

Świat chciany przez Boga

W duchowości chrześcijańskiej często traktowano świat jako miejsce ryzykowne, z którego najlepiej byłoby możliwie szybko się usunąć. Ta myśl inspirowała pierwszych pustelników w pierwotnym Kościele, także katarów i donatystów, mieszkańców pierwszych klasztorów monastycznych i ławr prawosławnych; także kalwińskie marzenie o mieście doskonałym, protestanckie wspólnoty amiszów i huterytów. Obecna w każdym stuleciu ponadwyznaniowa tęsknota za życiem oddalonym od zła wyrażała się poprzez odejście od świata i próby tworzenia niezależnej wspólnoty idealnej, *societas perfecta*. Mogło więc dziwić, że dla duchowości Opus Dei charakterystyczne jest traktowanie świata jako miejsca chcianego przez Boga, od którego nie trzeba się izolować; przeciwnie, należy odnajdywać Boga w świecie, w którym się żyje i pracuje, skoro tak Bóg umiłował świat, że Syna swego dał.

Świat widziany jest więc przede wszystkim jako miejsce obecności Bożej, działania Bożego i historii zbawienia, pole walki o świętość. Miłość do świata, niezależnie od jego słabości i grzechu, wynika z pragnienia uczestniczenia w dziele zbawienia na miarę możliwości i umiejętności, dzięki łasce Bożej: „Powinniśmy kochać świat, pracę, ludzkie rzeczywistości, ponieważ świat jest dobry. To grzech Adama zburzył Bożą harmonię stworzenia, ale Bóg Ojciec zesłał swojego Jednorodzonego Syna, aby przywrócił ten pokój. Abyśmy my, stawszy się przybranymi dziećmi, mogli wyzwalać stworzenie z tego nieporządku i jednać wszystko z Bogiem” (Escriva 1992, 112).

Wbrew obawom wielu mistrzów duchowości (Tomasz a Kempis 2004)⁸ św. Josemaría wskazywał, że zadaniem człowieka świeckiego nie musi być ucieczka ze świata, ale jednanie świata z Bogiem, przede wszystkim przez codzienność i pracę, wprowadzanie pokoju i wskazywanie swoim życiem oraz słowem ścieżek prowadzących do jedności z Bogiem (Escriva 1994, 52).

⁸ Por. „Do miłości świata pchają pragnienia ciała, chciwość oczu i pycha żywota”. (Tomasz a Kempis 2004, 2, XX, 4).

Tworząc tę drogę duchowości, św. Josemaría Escríva de Balaguer korzystał z wielu źródeł, m.in. także polskich, czytał książkę *Duch pracy ludzkiej* prymasa Wyszyńskiego i zalecał ją jako lekturę duchową członkom Dzieła. Prałat wskazywał także na świadectwo *Listu do Diogneta*: „Chrześcijanie nie różnią się od innych ludzi ani miejscem zamieszkania, ani językiem, ani strojem. Nie mają bowiem własnych miast, nie posługują się jakimś niezwykłym dialektem, ich sposób życia nie odznacza się niczym szczególnym. Podejmują wszystkie obowiązki jak obywatele i znoszą wszystkie ciężary jak cudzoziemcy” (*List do Diogneta*).

Założyciel Opus Dei przypominał często o wielkich możliwościach codzienności, w której nie ma zajęć nieważnych, nie ma obowiązków nieistotnych, ponieważ każdy z nich może prowadzić do Boga i stać się aktem miłości, darem dla Boga i ludzi.

Pobożność i duchowość maryjna Opus Dei

Kult Matki Bożej wydaje się oczywisty w każdej duchowości katolickiej, jednak przybiera ona rozmaite formy i stawia różne akcenty zależnie od charyzmatu wspólnoty. Ważna dla Opus Dei pobożność maryjna ściśle się wiąże z przeżywaną duchowością dnia codziennego. Dla św. Josemarii wyjątkową mistrzynią i nauczycielką była Najświętsza Panna. Prałat zachęcał do wszelkich tradycyjnych form oddawania czci Maryi i wskazywał na głębokie znaczenie praktyk pobożnych, które wspierają wytrwałość. Uznawał, że „miłość do Matki Najświętszej będzie podmuchem, który żywym płomieniem rozpali ledwie tłące się węgle cnót, ukrytych pod popiołem twojej letniości” (Escríva 1982, 492). W trudnościach życia świeckiego ważna będzie modlitwa do Mistrzyni o wytrwałość i pomoc w codziennej walce (Escríva 1982, 514, 493, 711). Założyciel wskazywał, że miła będzie Maryi prośba wiernych o odwagę i męstwo w pełnieniu woli Bożej, by Jej miłość kierowała do Krzyża Syna Bożego (Escríva 1982, 497; 2014, 986)⁹.

Jednocześnie św. Josemaría mocno zachęcał do przyjęcia Matki Bożej jako Nauczycielki życia codziennego z Jezusem: „jest więc rozsądne, aby nasza nędza i małość zbliżyły się do wielkości i świętej czystości Matki Bożej, która jest również naszą Matką” (Escríva 1996, 16). Uznanie Maryi za własną Matkę oznacza, zdaniem św. Josemarii, zgodę na proces wychowywania w duchu maryjnym, ponieważ „Najświętsza Maryja Panna, nie przestając zachowywać

⁹ „Mów: Matko moja — jest twoja, bo należysz do Niej z wielu względów! — niech Twoja miłość przywiąże mnie do Krzyża Twojego Syna, niech nie zabraknie mi wiary ani odwagi, ani męstwa, by pełnić wolę naszego Jezusa”.

się jak Matka, potrafi uświadomić swoim dzieciom ich konkretne obowiązki” (Escriva 1992, 149). Tym, którzy się do Niej przybliżają i kontemplują Jej życie, Maryja zawsze udziela niezmiernej łaski doprowadzenia ich do Krzyża, ukazania im twarzą w twarz przykładu Syna Bożego.

Założyciel Opus Dei zapraszał do zobowiązującej duchowości maryjnej, by zgodnie z przykładem św. Jana „wziąć Matkę do siebie”, „umieścić Maryję we wszystkich sprawach” własnego życia. Przyjęcie Najświętszej jako Nauczycielki codzienności życia świeckiego przeżywanego z Jezusem jest możliwe, ponieważ prowadziła Ona życie podobne do życia tysięcy innych kobiet, oddanych obowiązkowi rodzinnemu, w warunkach bardzo zwyczajnych, a jednocześnie w całkowitym skupieniu na Synu Bożym. Najświętsza, Jezusowi najbliższa, pozostawała jednocześnie niezauważona, zachowując sposób życia kobiet swego środowiska (Escriva 1982, 499). Największa świętość Maryi, Mistrzyni modlitwy, rozwijała się w dyskrecji, ciszy, zwyczajności. Maryja, najwspanialsze stworzenie Boże, może się stać pomocą i wsparciem jako nauczycielka wielu cnót, sprawności duchowych, ważnych dla codzienności przeżywanego w wierze i pokoju (Escriva 1996, 93)¹⁰.

Z maryjną duchowością wymagającą pracy nad sobą na wzór Najświętszej Panny, poszukiwaniem bliskości Boga w życiu codziennym i zwyczajnym prątał wiązać tradycyjne formy pobożności; zalecał także cześć wszystkich wizerunków Matki Bożej, nie wiążąc Opus Dei z konkretnym obrazem czy sanktuarium (Escriva 1982, 509)¹¹.

Zachwył możliwością zjednoczenia z Bogiem w ukryciu codzienności należy do charakterystycznych cech duchowości maryjnej Opus Dei. Założyciel podkreślał, że w życiu Maryi nie dominowały wielkie i głośne wydarzenia, ale ciche cuda i ukryte ofiary dnia codziennego, było to życie pełne mocy Bożej bez sprawiania zamieszania i widowiska (Escriva 1982, 509). To, co najważniejsze w życiu Maryi, a więc poznawanie Jezusa i jednoczenie się z Nim, dokonywało się w ciszy zwyczajnego dnia, dlatego Założyciel uznawał, że oddanie siebie i swej codzienności Maryi oraz przyjęcie Jej duchowości najpełniej wyraża duchowość Opus Dei (Escriva 1982, 494, 509)¹².

¹⁰ „Zwróćmy się do Maryi, naszej Matki, najwspanialszego stworzenia, które wyszło z rąk Boga. Prośmy Ją, aby uczyniła nas po ludzku dobrymi, aby nasze cnoty ludzkie wszczępione w życie łaski, stały się pomocą dla wszystkich, którzy wraz z nami zabiegają w świecie o pokój i szczęście wszystkich ludzi”.

¹¹ „Gdy zapytano cię, który wizerunek Maryi otaczasz największym nabożeństwem, bez wahania — jak człowiek, który dobrze wie, co mówi — odpowiedziałeś, że wszystkie. Zrozumiałem, że jesteś dobrym synem. Właśnie dlatego podobają ci się — wzbudzają miłość, jak powiedziałeś — wszystkie portrety twojej Matki”.

¹² „Bądź Maryi, a będziesz nasz”; „Miłość do Matki Najświętszej to dowód dobrego ducha, panującego zarówno w dziełach apostołskich, jak i u poszczególnych osób. — Nie ufaj przedsięwzięciom bez tego znaku”.

Praktyki codzienności Opus Dei

W tak rozumianej codzienności bardzo ważne są stałe i wytrwałe praktyki, które wspierają zwyczajność żmudnych obowiązków i znużenie powtarzalnością kolejnych dni. Duchowość świecka potrzebuje określonego planu życia, to znaczy stałego programu różnych form modlitwy, które stają się trwałym elementem dnia. Na ów plan życia może się składać modlitwa myślna, w miarę możliwości jak najczęstszy udział we Mszy Świętej i częsta Komunia Święta; regularna spowiedź, adoracja przed tabernakulum; odmawianie i rozważanie tajemnic różańca świętego, czytanie duchowe i inne znane formy pobożności, które podtrzymują i ugruntowują duchowość chrześcijańską, np. żywa więź z Aniołem Stróżem, która sprzyja uważności (Escriva 1996, 149).

Opus Dei nie zaleca dodatkowych, nadzwyczajnych środków, uznając, że dobrze znane i wciąż obecne w tradycji praktyki pobożne wychowały już bardzo wielu świętych i błogosławionych. Te zwyczaje i formy modlitwy, nazwane przez św. Josemarię „normami pobożności”, wywodzą się z duchowego dziedzictwa chrześcijańskiego, którym żył on sam jako założyciel Opus Dei. Te pozornie drobne, zwyczajne i powszechnie znane praktyki jeśli są regularnie stosowane, pozwalają na wytrwanie z miłości do Boga w małych, licznych wyzwaniach, które niesie życie.

Modlitwa nie może więc być ucieczką od pracy i obowiązków, nie powinna prowadzić do zaniedbania i nieporządku dnia czy poniechania przyjętych zadań, przeciwnie winna wspierać codzienność. Stąd zachęta do modlitwy skupionej, rozważania, do medytacji rozumianej jako pełna miłości i prostoty rozmowa z Bogiem obecnym w duszy, ponieważ „żeby zwracać się do Ojca, dzieci Boże nie potrzebują sztucznych, pedantycznych metod” (Escriva 1996, 255). Codzienny konkretny czas na modlitwę myślną ma wzmacniać duchowość świeckiej codzienności, a owoce modlitwy powinny być widoczne w pracy.

Msza Święta, możliwie codzienna, staje się „ośrodkiem i centrum życia wewnętrznego”, to jednoczenie się z Chrystusem kieruje świeckiego do pracy, świętości i apostołstwa. Zawsze możliwe jest w ciągu dnia zwrócenie się sercem ku tabernakulum, także Komunia duchowa, ofiarowanie Bogu pracy, odpoczynku, radości i przeciwności dnia. Realizacja obowiązków zawodowych i rodzinnych z intencją skierowaną ku Bogu prowadzi ku dobrowolnej służbie Bogu, Kościołowi i ludziom.

Powołanie w ramach Opus Dei

Kształtując ścieżki duchowości świeckich, św. Josemaría wskazywał często na powszechny obowiązek apostołstwa wszystkich chrześcijan, także wiernych

żyjących zwykłym życiem w świecie. Prałat uważał, że już sam sposób chrześcijańskiego życia świeckich w ich pracy, rodzinie, w ich otoczeniu może być formą skutecznego apostołstwa. Jego podstawą było stałe wzrastanie w zjednoczeniu z Chrystusem poprzez codzienną modlitwę, jak najczęstsze przeżywanie Eucharystii.

To odkrywanie sensu życia świeckiego jako drogi do Boga wiązało się ze specyficzną koncepcją apostołstwa świeckich, przejawiającego się najpierw nie przez słowo, ale przede wszystkim poprzez sposób życia, sposób realizowania obowiązków w rodzinie, w miejscu pracy, w otoczeniu i środowisku. Przekaz werbalny, kazania czy pouczenia uznawał św. Josemaria za drugi w kolejności sposób nauczania w duchowości Opus Dei: „nauczać najpierw przykładem, potem słowem – to stanowi prawdziwą pobożność” (Escriva 1994, 102). Dlatego chrześcijanin świecki w swojej codziennej pracy, w swoim zawodzie powinien być świadkiem Chrystusa (Escriva 2014, 911). Apostołstwo chrześcijanina, żyjącego podobnie jak inni ludzie, dokonuje się w codzienności obowiązków, poprzez lojalną, autentyczną przyjaźń, przykład dobrze praktykowanej wiary, dzięki uprzejmemu słowu, przez zgodność życia i słowa (Escriva 1992, 149).

Większość członków Opus Dei żyje w małżeństwie i rodzinie, widząc je jako drogę do świętości (Escriva 1996, 185). Założyciel poświęcał wiele czasu na formację małżonków, wskazując im wielkość i znaczenie ich powołania oraz środki wspierające codzienność, rozwój duchowy i możliwości znaczącego wpływu na otoczenie zawodowe, sąsiedzkie i rodzinne. Święty Josemaria zwracał uwagę, że pierwszym celem małżeństwa jest uświęcenie pary, jej zbliżenie się do Boga i przyjaźń z Nim: „Małżeństwo stworzone jest po to, aby ci, co je zawierają, uświęcili się w nim i przezeń. Po to małżonkowie mają specjalną łaskę, której udziela sakrament ustanowiony przez Chrystusa Pana” (Escriva 1994, 91). Nauka o łasce sakramentalnej małżeństwa, podkreślana w tradycyjnej nauce Kościoła, nie zmieniała częstego w wielu epokach przekonania, że tylko powołanie zakonne jest prawdziwą drogą do świętości. Prałat Escriva przypominał, że „powołany do stanu małżeńskiego znajduje w nim – z łaską Bożą – wszystko, co jest potrzebne, aby być świętym, aby każdego dnia łączyć się mocniej z Panem Jezusem i aby prowadzić do Boga osoby, z którymi współżyje” (Escriva 1994, 91).

Jednocześnie św. Josemaria wskazywał na istnienie jeszcze innych dróg powołania – w Opus Dei ważną rolę odgrywają numerariusze i przyłączeni, żyjący w celibacie i oddający się do dyspozycji Dzieła (*List prałata*)¹³.

¹³ Powołanie w Opus Dei realizowane jest w różnych formach. 1. Numerariusze/numerarie to osoby żyjące w celibacie, mieszkają na ogół w ośrodkach Dzieła i są najbardziej dyspozycyjne w prowadzeniu przedsięwzięć apostołskich Prałatury. 2. Przyłączeni/przyłączone żyją w celibacie, ze względu na różne okoliczności życia i apostołstwa nie mieszkają w ośrodkach; ich zaangażowanie we wspólne działania jest stosowne do możliwości. 3. Supernumerariusze/supernumerarie

Prałatura personalna a powołanie do Opus Dei

Opus Dei zostało erygowane jako prałatura personalna przez św. Jana Pawła II 28 listopada 1982 roku. Instytucja prałatur personalnych została wprowadzona przez Sobór Watykański II (1965a, 10), a zdefiniowana przez *motu proprio Ecclesiae Sanctae* (Paweł VI 1966). Prałatury zostały przewidziane w celu podejmowania specjalnych dzieł duszpasterskich dla dobra różnych grup społecznych lub regionów. Obecnie tę formę prawną ma tylko Opus Dei. Wcześniej Dzieło otrzymało aprobatę kanoniczną na szczeblu Kościoła powszechnego jako instytut świecki w 1947 roku, ta formuła była zupełnie nowa. Wydawało się, że służy ona realizacji powołania świeckiego, z czasem instytuty świeckie stały się raczej specyficzną formą życia konsekrowanego. Nie odpowiadało to charyzmatowi Dzieła, bo np. wiązało się z koniecznością składania ślubów, co nie pasowało do silnie podkreślonej świeckości jako drogi powołania. Święty Josemaría szukał więc dla Opus Dei właściwego miejsca w Kościele, które odpowiadałoby zarówno charyzmatowi świeckiemu, jak i powołaniowemu charakterowi przynależności do Dzieła. Prałatura okazała się rozwiązaniem najlepszym. Należy ona do struktury hierarchicznej Kościoła, ale równocześnie jej świeccy członkowie należą do diecezji, w których mieszkają, podlegając Opus Dei tylko w sprawach dotyczących duchowości i misji apostołskiej. Nie składają ślubów, gdyż przynależność do Prałatury opiera się na umowie prawa kanonicznego. Równocześnie podkreślone jest specyficzne powołanie związane z charyzmatem oraz zapewniona opieka duszpasterska księży w tym charyzmacie uformowanych. W prałaturze wszyscy jej członkowie, kapłani i wierni świeccy współpracują ze sobą w sposób organiczny, realizując misję, którą jest głoszenie powszechnego powołania do świętości (Caparros 2012).

Zakończenie

Nauczanie Vaticanum II oraz św. Jana Pawła II wzmocniło świadomość powszechnego powołania do świętości także osób świeckich, żyjących w świecie, zaangażowanych w pracę zawodową i codzienne, zwyczajne obowiązki. Duchowość Opus Dei przyczyniła się do poszerzenia tej świadomości ponad sto lat temu i zachowała swą aktualność.

na ogół zakładają rodziny, skupiają się na apostołacie osobistym, a zadania apostołskie podejmują w wymiarze, w jakim pozwalają obowiązki rodzinne. Kapłani Prałatury wywodzą się z numerariuszy i przyłączonych. 4. Księża diecezjalni mogą wstąpić do Stowarzyszenia Kapłańskiego św. Krzyża. Formy powołania w Opus Dei wyjaśnia Prałat ks. Fernando Ocáriz w liście pasterskim z 28 X 2020.

BIBLIOGRAFIA

- Burkhardt, Ernst i Javier López. 2013. *Vida cotidiana en la enseñanza de San Josemaría. Estudio de teología espiritual*. Madrid: Ediciones Rialp.
- Caparros, Ernest. 2012. *Zarys drogi prawnej Opus Dei: Zarys ewolucji prawno-kanonicznego statusu Opus Dei*. *Kwartalnik Prawa Publicznego* 12(4), 127-160.
- Daher, Paul. 2012. *Saint Charbel*. Annaya: St. Maron's Monastery.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1982. *Droga*. Poznań: Wydawnictwo św. Wojciecha.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1984. *Różaniec Święty*. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1992. *To Chrystus przechodzi*. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1994a. *Kochać Kościół*. Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1994b. *Rozmowy z pralatem Escrivá*. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 1996. *Przyjaciele Boga*. Katowice: Wydawnictwo Księgarnia św. Jacka.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 2013. *Bruzda*. Poznań: Wydawnictwo św. Wojciecha.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. 2014. *Kuźnia*. Poznań: Wydawnictwo św. Wojciecha.
- Escriva de Balaguer, Josemaria. *Rozmowy z Pralatem Escrivá*. Dostęp 20.08.2021. <https://www.pismaescrivy.org/book/rozmowy.html>.
- <https://www.pismaescrivy.org/>.
- <https://opusdei.org/pl-pl/saint-josemaria/>.
- Jan Paweł II. 1982. *Konstytucja Apostolska o powołaniu Pralatury Personalnej Świętego Krzyża i Opus Dei „Ut Sit”*.
- Kempis, Tomasz. 2007. *O naśladowaniu Chrystusa*, tłum. Anna Kamińska. Warszawa: Pax.
- Kempis, Tomasz. 2014. *O naśladowaniu Chrystusa*, tłum. Jan Ożóg. Kraków: WAM.
- List do Diogneta*. Dostęp 20.08.2021. <https://teologiapolityczna.pl/list-do-diogneta-chrzescijanie-w-swiecie.html>.
- Ocáriz, Fernando. *List pralata*. Dostęp 20.08.2021. <https://opusdei.org/pl-pl/article/list-pralata-28-10-2020.html>.
- Paczos, Krzysztof. O powszechności cnoty dziewictwa. *Znak* 60 (11), 28-44.
- Paweł VI. 1966. *Motu proprio „Ecclesiae Sanctae”*.
- Sobór Watykański II. 1964. *Konstytucja dogmatyczne o Kościele „Lumen gentium”*.
- Sobór Watykański II. 1965a. *Dekret o posłudze i życiu kapłanów „Presbiterorum ordinis”*.
- Sobór Watykański II. 1965b. *O apostołstwie świeckich „Apostolicam actuositatem”*.
- Vazquez de Prada, Andres. 2002. *Założyciel Opus Dei*. Kraków: Wydawnictwo M.

MONIKA KATARZYNA WALUŚ – dr hab. teologii, wykładowca w WSD Franciszkanów w Łodzi, WSD w Płocku, UKSW. Zainteresowania badawcze: historia nauki o rodzinie oraz jej zmiany historyczne i ekumeniczne, przemiany koncepcji ojcostwa i macierzyństwa.